

Karolina Pięta

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ORCID: 0000-0002-9036-8276

karolina.pieta@kul.pl

Sztuczna inteligencja w mediacji i arbitrażu

Artificial Intelligence in Mediation and Arbitration

ABSTRAKT

W ciągu ostatnich lat obserwujemy dynamiczny rozwój sztucznej inteligencji, która zrewolucjonizowała rzeczywistość społeczną. Wraz z postępowaniem technologicznym sztuczna inteligencja zaczęła stanowić istotne znaczenie w wymiarze sprawiedliwości. Nowoczesne narzędzia sztucznej inteligencji zaczęły być punktem wyjścia w mediacjach i arbitrażu jako szybka, sprawna i skuteczna pomoc w rozstrzygnięciu różnego rodzaju konfliktów i sporów. Celem artykułu jest przedstawienie roli, szans i zagrożeń, jakie za sobą niesie wykorzystanie sztucznej inteligencji w mediacji i w arbitrażu, a także zwrócenie uwagi na regulacje Unii Europejskiej w obszarze wykorzystania sztucznej inteligencji w systemach prawnych.

Słowa kluczowe: sztuczna inteligencja; AI; mediacje, arbitraż; rozstrzygnięcie sporów

WPROWADZENIE

Świat obecnie przechodzi rewolucję technologiczną, w której istotne znaczenie odgrywa sztuczna inteligencja, będąca dotychczas przedmiotem zainteresowania głównie naukowców i twórców dzieł z kręgów fantastyki naukowej. Dopiero w ostatnich latach sztuczną inteligencją – za sprawą pojawiania się wielu rozwiązań opartych na AI – zainteresowały się szersze kręgi. Obecnie sztuczna inteligencja jest uważana za jeden z najważniejszych czynników wpływających na przemiany społeczne i rozwój gospodarczy¹, a także odgrywających istotne znaczenie w życiu jednostek społecznych.

¹ T. Zalewski, *Definicja sztucznej inteligencji*, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, red. L. Lai, M. Świerczyński, Warszawa 2020, s. 1.

Początki sztucznej inteligencji (ang. *artificial intelligence*) sięgają lat 50. XX wieku, kiedy Alan Turing – brytyjski matematyk i informatyk – opublikował artykuł *Computing Machinery and Intelligence*, w którym zaproponował tzw. test Turinga mający na celu ocenę inteligencji maszynowej². Pojęcie sztucznej inteligencji jest powszechnie używane na całym świecie i obejmuje szerokie spektrum zagadnień: od uczenia maszynowego, przez ścieżki neuronowe, obliczenia kognitywne, do przetwarzania języka naturalnego, w tym zdolność oprogramowania do automatycznego uczenia na podstawie wzorców lub funkcji w danych. Natomiast zdolność uczenia się czyni oprogramowanie „inteligentnym”³. Jednak mimo powszechności używania tego terminu, nie jest on łatwy do zdefiniowania. Wynika to przede wszystkim z braku jasnej i precyzyjnej definicji samej inteligencji. Podjęto wiele różnych prób zdefiniowania inteligencji, począwszy od postrzegania jej jako ogólnej zdolności do adaptacji do nowych warunków i wykonywania nowych zadań lub pewnej umiejętności dostrzegania zależności i relacji. W świetle badań naukowcy podkreślają jednak, że inteligencja może być zdolnością do przetwarzania informacji na poziomie koncepcji mających znamiona abstrakcji. Jest pewną zdolnością do twórczego przetwarzania informacji, nie tylko mechanicznego, a współczesne postrzeganie inteligencji rozumiane jest jako zdolność do współdziałania ze zdolnościami kreowanymi w sferze emocjonalnej, motywacyjnej czy też interpersonalnej ludzkiej psychiki⁴.

„Sztuczna inteligencja” to termin, który przybiera różne znaczenia w zależności od kontekstu i perspektywy, będąc przedmiotem badań, dyskusji i interpretacji przez wielu naukowców i teoretyków⁵. W literaturze przedmiotu aktualnie istnieje wiele definicji sztucznej inteligencji, które określają ją m.in. jako gałąź informatyki, w ramach której zdalne komputery mogą wykonywać czynności będące zazwyczaj domeną ludzi, szczególnie tych wymagających użycia ludzkiego intelektu czy logiki⁶; jako naukę o czynnościach, które miałyby spowodować, że maszyny będą wykonywać funkcje, które aktualnie lepiej wykonuje człowiek⁷; jako zbiór powiązanych ze sobą technologii wykorzystywanych do rozwiązywania problemów

² K. Pięta, *ChatGPT w edukacji – szanse i zagrożenia*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2024, t. 16(52), nr 2, s. 151.

³ K. Paisley, E. Sussman, *Artificial Intelligence Challenges and Opportunities for International Arbitration*, „NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer” 2018, vol. 11, no. 1, s. 36, <https://sussmanadr.com/wp-content/uploads/2018/12/artificial-intelligence-in-arbitrationNYSBAspring2018Sussman.pdf> [dostęp: 12.10.2024].

⁴ K. Rożnowski, *Sztuczna inteligencja – rozwój, szanse i zagrożenia*, „Zeszyty Naukowe Warszawskiej Wyższej Szkoły Informatyki” 2007, t. 2, s. 110.

⁵ A. Zalewska-Bochenko, *Sztuczna inteligencja w procesie edukacji*, „Optimum. Economic Studies” 2024, t. 2, nr 116, s. 198.

⁶ W. Furmanek, *Pięta rewolucja przemysłowa. Eksplikacja pojęcia*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2018, t. 2, nr 24, s. 277.

⁷ E. Rich, K. Knight, *Artificial Intelligence*, New York 1990, s. 100–101.

za pomocą maszyn, które w przeciwnym razie wymagałyby ludzkiego poznania⁸; a także jako zdolność systemu do prawidłowego interpretowania danych pochodzących z zewnętrznych źródeł, nauki na ich podstawie oraz wykorzystywania tej wiedzy, aby wykonywać określone zadania i osiągać cele poprzez elastyczne dostosowanie⁹ się do wybranej problematyki. Na trudności i komplikacje w zakresie definiowania i rozumienia terminu sztucznej inteligencji zwróciła uwagę Komisja Europejska w komunikacie z dnia 25 kwietnia 2018 roku do Parlamentu Europejskiego, w którym został zaprezentowany następujący model definiowania: „Termin sztuczna inteligencja odnosi się do systemów, które wykazują inteligentne zachowanie dzięki analizie otoczenia i podejmowaniu działań do pewnego stopnia autonomicznie w celu osiągnięcia konkretnych celów”¹⁰ – w obszarze, którego sztuczna inteligencja powinna być w przyszłości rozumiana.

Intensywny rozwój sztucznej inteligencji ma na celu zautomatyzować, usprawnić i umożliwić tworzenie nowoczesnych perspektyw w wielu dziedzinach życia społecznego. Nowe rozwiązania, jakie oferuje AI, odnajdują swoje zastosowanie w wielu branżach: od bankowości, transportu, logistyki, edukacji, gastronomii, medycyny, po branżę IT. Obecnie coraz częściej mówi się także o szerokich możliwościach wykorzystania sztucznej inteligencji w wymiarze sprawiedliwości, poprzez zrewolucjonizowanie procesów na różnych płaszczyznach, w tym w mediacji i arbitrażu. W dzisiejszym zglobalizowanym świecie, gdzie tempo życia jest coraz szybsze, a konflikty i spory są nieuniknione, sztuczna inteligencja ma potencjał, aby odegrać znaczącą rolę w skutecznym rozwiązywaniu nieporozumień i sprzeczności interesów na różnych poziomach. Kluczowe jednak jest zwrócenie szczególnej uwagi na kwestie prawne i etyczne w stosowaniu AI, tak by były one jak najbardziej przejrzyste i oparte na właściwych regulacjach prawnych w celu zminimalizowania ryzyka zaostrzenia konfliktów lub wprowadzenia nowych, a także zwiększenia wydajności i skuteczności w rozwiązywaniu sporów.

Celem niniejszego artykułu jest próba przedstawienia roli sztucznej inteligencji w mediacji i arbitrażu, wskazanie szans i zagrożeń, jakie za sobą niesie wykorzystanie sztucznej inteligencji w rozwiązywaniu sporów, a także zwrócenie uwagi na regulacje Unii Europejskiej w obszarze wykorzystania sztucznej inteligencji w systemach prawnych.

⁸ T. Walsh, N. Levy, G. Bell, A. Elliott, J. Maclaurin, I. Mareels, F. Wood, *The Effective and Ethical Development of Artificial Intelligence: An Opportunity to Improve Our Wellbeing*, Malbourne 2019, s. 70, <https://acola.org/hs4-artificial-intelligence-australia> [dostęp: 12.10.2024].

⁹ A. Kaplan, M. Haenlein, *Siri, Siri in my Hand, who's the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations and Implications of Artificial Intelligence*, „Business Horizons” 2019, vol. 62, no. 1, s. 15–25.

¹⁰ Komisja Europejska, *Sztuczna inteligencja dla Europy*, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52018DC0237> [dostęp: 12.10.2024].

ROLA SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W MEDIACJI

W każdym społeczeństwie istnieją grupy różniące się pod względem interesów, oczekiwań i dążeń. W ujęciu socjologicznym grupy społeczne definiowane jako niewielkie, ale trwałe zbiorowości społeczne, w których występuje wewnętrzna struktura, mają regularnie zachodzące interakcje, które przyczyniają się do kształtowania więzi między nimi¹¹. Gdy dana grupa lub jednostka usiłuje zrealizować swoje własne zamierzenia sprzeczne z celami innych, dochodzi do różnego rodzaju nieporozumień¹², które następnie trudno rozwiązać samodzielnie. Mediacja jest uznawana za alternatywny sposób rozstrzygania konfliktów i sporów poza postępowaniem sądowym. Została wprowadzona do polskiej procedury zarówno z zakresu prawa pracy – w sporach zbiorowych (1991 rok), procedury karnej (1997 rok), w sprawach nieletnich (2001 rok), procedury administracyjnej (2004 rok), jak i cywilnej (2005 rok). Mediacja daje możliwość pojednawczego sposobu rozwiązania trudnej sytuacji, w którą uwikłały się strony. Ta nieformalna i polubowna procedura zakłada uczestnictwo osoby trzeciej – mediatora, który ma pomóc w dojściu do porozumienia między stronami konfliktu¹³.

Celem mediacji w kontekście sporu jest nakłonienie skonfliktowanych stron do porozumienia podczas pokojowego postępowania, w trakcie którego osoba trzecia podejmuje próbę doprowadzenia do zbliżenia stanowisk, złagodzenia istniejących między nimi napięć i stworzenia warunków dla znalezienia akceptowanego przez wszystkich rozwiązania (osiągnięcia porozumienia)¹⁴. Mediacja jest zjawiskiem złożonym i niejednorodnym, definiowanym jako niewiążąca interwencja neutralnej osoby trzeciej, która pomaga stronom w negocjowaniu porozumienia¹⁵ jako działalność podmiotu niebędącego stroną konfliktu. Działanie to polega na tworzeniu warunków do bezpośrednich rozmów (negocjacji) między podmiotami konfliktu i na odpowiednim wpływaniu na nie w kierunku doprowadzenia do ugodowego załatwienia sporu¹⁶. Mediacja może być także postrzegana jako dobrowolne negocjacje między jednostkami lub grupami pozostającymi w konflikcie z udziałem mediatora mającego za zadanie podtrzymywanie i ułatwianie przebiegu tych

¹¹ S. Skolik, *Właściwości grup społecznych we współczesnym środowisku pracy*, [w:] *Spoleczne, psychologiczne i prawne aspekty uwarunkowania zarządzania współczesną integracją. Wybrane zagadnienia. Część 2*, red. A. Bazan-Bulanda, A. Kwiatek, M. Skiba, Częstochowa 2022, s. 20.

¹² M. Suchanek, *Mediacja jako metoda rozwiązywania konfliktów społecznych*, „*Studia Administracyjne*” 2018, t. 10, s. 129.

¹³ A. Dragon, *Mediacja w świetle symbolicznego interakcjonizmu*, „*Dyskurs Młodych Andragogów*” 2014, t. 15, s. 141.

¹⁴ Z. Kmieciak, *Mediacja i koncyliacja w prawie administracyjnym*, Kraków 2004, s. 27–28.

¹⁵ C. Bühring-Uhle, *Arbitration and Mediation in International Business*, Hague–London–Boston 1996, s. 273.

¹⁶ S. Włodyka, *Ustrój organów ochrony prawnej*, Warszawa 1975, s. 17.

negocjacji bez narzucania stronom rozstrzygnięcia¹⁷. Immanentną cechą mediacji, zgodnie z przytoczonymi powyżej definicjami, jest ograniczony wpływ mediatora na ostateczną decyzję oraz całkowita dobrowolność stron w odniesieniu do udziału w mediacjach¹⁸, co świadczy o bezstronności mediatora w całym procesie.

Mediator stanowi punkt wyjścia dla poprawnie poprowadzonej mediacji. Zadaniem mediatora jest pomoc ludziom w takim komunikowaniu się, by doprowadzić do wzajemnego zrozumienia i spotkania. Dzięki temu mogą oni porzucić styl rozmawiania, który prowadzi do niezgody i konfrontacji, chcąc uleczyć relację odczuwaną jako bolesną. Uczestnictwo mediatora istotnie zmienia strukturę i dynamikę negocjacji. Ważna jest już sama jego obecność. Skłania ona strony do obiektywizowania własnych twierdzeń, precyzowania, a niekiedy także przewartościowywania zgłaszanych żądań. Mediator może wspierać strony na wiele sposobów. Może zadawać pytania, które pomogą stronom uporządkować ich własne oczekiwania, a także dostrzec elementy, których dotychczas nie zauważały. Może sondować zbieżność ich interesów oraz ich skłonność do ustępstw w ramach spotkań wspólnych i indywidualnych, porządkować i ukierunkowywać rozmowę, sprowokować strony do poszukiwania kreatywnych rozwiązań. Mediator powinien dążyć do przesunięcia zainteresowania stron z pokonania przeciwnika na pokonanie problemu i szukanie optymalnego, obustronnie zadowalającego wyniku¹⁹. Działania mediatora opierają się na dwóch stylach mediacji – *facilitative mediation*, gdzie mediator unika wyrażania własnych opinii na temat sporu oraz *evaluative mediation*, kiedy mediator bez wahania prezentuje swoje stanowisko i proponuje stronom możliwości rozwiązania konfliktu. Zadaniem mediatora podczas mediacji jest zadbanie o takie elementy jak: bezstronność, facylitacja komunikacji, bezpieczna atmosfera, zarządzanie całym przebiegiem mediacji, pomoc w osiągnięciu porozumienia czy poufność. Ponadto mediator musi spełniać wiele kryteriów, jeśli strony chcą zaangażować mediatora w proces negocjacji. Najważniejsze wymagania są przestrzegane w umowie o świadczeniu usług mediacyjnych, w oświadczeniu wstępnym mediatora oraz w Kodeksie Etyki Mediatorów, takim jak Modelowe Standardy Postępowania Mediatorów²⁰.

Wraz z rozwojem technologii coraz częściej zaczęto dostrzegać możliwości AI w rozwiązywaniu sporów i konfliktów poprzez mediacje, gdzie zwraca się uwagę nie tylko na skuteczność, ale i szybkość radzenia sobie z problemem. Cały proces mediacji dzięki sztucznej inteligencji może przybierać dwie formy – wysoce zautomatyzowaną lub w pełni zautomatyzowaną. Mediacje wysoce zautomatyzowane

¹⁷ E. Bieńkowska, *Mediacja w polskim prawie karnym*, „PPK” 1998, t. 18, s. 22.

¹⁸ K. Popik-Konarzewska, *Mediacje jako alternatywny sposób rozwiązywania sporów po transformacji ustrojowej w Polsce*, „International Journal of Legal Studies” 2020, vol. 1, no. 7, s. 287.

¹⁹ M. Suchanek, *op. cit.*, s. 131.

²⁰ A. Fabian, *Artificial Intelligence as a Mediator?*, [w:] *Law in the Digital age. Department of Business Law*, Ed. Z. Vig, Budapest–Ankara–Mauritius–Novi Sad–Szeged–Skopje 2023, s. 60.

mają na celu zapewnić pomoc mediatorowi, ale cały przebieg procesu będzie w pełni kontrolowany przez mediatora, który w każdym momencie powinien być gotowy na całkowite przejęcie kontroli nad procesem. W tym przypadku sztuczna inteligencja przybiera formę wirtualnego asystenta oraz wykonuje zadania zlecone i ściśle określone przez mediatora. Jeśli chodzi natomiast o formę w pełni zautomatyzowaną, to proces mediacji w całości zostaje przeprowadzony przez mediatora w postaci robota wyposażonego w AI, który krok po kroku będzie realizować wszystkie zadania mediatora²¹.

W dobie ery cyfrowej coraz częściej mówi się także o mediacjach online, zwanych także e-mediacjami, dla których tradycyjne narzędzia oparte na sztucznej inteligencji stanowią skuteczne rozwiązanie konfliktów i sporów bez wychodzenia z domu. Główny cel mediacji elektronicznej jest taki sam jak jej tradycyjnej odmiany²², natomiast w internecie możemy znaleźć coraz więcej platform poświęconych mediacjom w sieci. Przykładami mogą być platforma „Rechtwijzer”, która oferuje usługi mediacji online w Holandii, czy platformy „Modria”, które wykorzystują algorytmy do analizy treści konfliktów online, identyfikacji problemów i sugerowania opcji rozwiązania sporów między stronami w czasie rzeczywistym. Innym interesującym przykładem jest aplikacja „Kleros”, która używa technologii blockchain i AI do rozwiązywania sporów online. Dzięki temu rozwiązaniu strony sporu mogą korzystać ze zdecentralizowanej platformy, która gwarantuje uczciwość i sprawiedliwość rozstrzygnięć²³.

Sztuczna inteligencja może wspierać mediacje możliwościami, jakie oferuje. AI może analizować dane dotyczące szeroko rozumianych konfliktów, identyfikując wspólne problemy i wzorce, co może wspomóc mediatorów w lepszym rozumieniu problemowych kwestii. Ponadto AI może w umiejętny sposób dostarczać spersonalizowane rekomendacje dotyczące m.in. strategii negocjacji opartej na preferencjach i zachowaniach zważnionych stron. Do wykorzystania są również narzędzia, które analizują emocje i napięcia, bazując np. na tonie głosu, co może pomóc mediatorowi w lepszym zarządzaniu tempem i dynamiką rozmowy. Dzięki algorytmom sztucznej inteligencji można także kształtować różne scenariusze rozstrzygnięcia konfliktu, uświadamiając stronom konsekwencje, jakie mogą ich czekać, gdy sporu nie uda się polubownie rozwiązać. Sztuczna inteligencja może wspierać procesy mediacyjne i być przydatnym punktem w pracy mediatora, jednak należy mieć na uwadze, że mediacje to proces, gdzie potrzebny jest pierwiastek ludzki, w którym emocje,

²¹ *Ibidem*.

²² W. Kotwicka, *E-mediacja jako pozasądowa metoda rozwiązywania sporów konsumenckich*, „PME” 2017, t. 3, s. 42.

²³ P. Łagoda, *Wykorzystanie sztucznej inteligencji w mediacji i arbitrażu: nowe możliwości i wyzwania*, RK Legal, 2024, <https://www.rklegal.pl/wiedza/wykorzystanie-sztucznej-inteligencji-w-mediacji-i-arbitrazu-nowe-mozliwosci-i-wyzwania/> [dostęp: 13.10.2024].

empatia, zaufanie i przejrzystość odgrywają kluczową rolę, dlatego AI na pewno jest i będzie użytecznym narzędziem w tym zakresie, jednak mimo intensywnych prac nad sztuczną inteligencją nigdy całkowicie nie zastąpi czynnika ludzkiego.

SZTUCZNA INTELIGENCJA W ARBITRAŻU

Arbitraż zaraz po mediacji stanowi alternatywną metodę rozwiązywania sporów (*alternative dispute resolution* – ADR) w wymiarze sprawiedliwości, która polega na wiążącym rozstrzygnięciu sporu przez arbitrów sądu polubownego, co daje możliwość niepoddawania sporu ocenie sądu powszechnego. Postępowanie arbitrażowe może być przeprowadzone tylko wtedy, gdy obie skonfliktowane strony wyrażą na nie zgodę, zawierając umowę zapisu na sąd polubowny, natomiast wyrok w postępowaniu arbitrażowym ma taką samą wagę jak w przypadku wyroku wydanego przez sąd powszechny.

W literaturze przedmiotu arbitraż jest definiowany jako (1) proste postępowanie, wybrane dobrowolnie przez strony, które chcą, aby spór rozstrzygnął bezstronny sędzia, wybrany przez nie wspólnie, którego orzeczenie w merytorycznej sprawie strony z góry zgadzają się przyjąć jako ostateczne i wiążące²⁴; (2) alternatywny sposób rozpoznawania i rozstrzygania sporów cywilnych przez organ, który nie jest sądem państwowym, a który swoje uprawnienia do rozstrzygania danego sporu wywodzi z umowy stron eliminującej rozstrzyganie danego sporu przez sąd państwowy²⁵; (3) rozstrzygnię spornych kwestii przez bezstronnego rozjemcę (arbitra)²⁶ lub (4) wskazanie osoby trzeciej przez zwaśnione strony do wydania wyroku rozstrzygającego ich spór²⁷. Tym, co charakteryzuje tryb arbitrażowy, jest zatem pozostawienie, co do zasady, w gestii stron kwestii wyboru osoby arbitra oraz przyjętych zasad i procedur postępowania, co stanowi istotną przewagę sądownictwa arbitrażowego nad tradycyjnymi sądami²⁸. W ramach arbitrażu strony zawierają porozumienie, określając w jego treści zasady rozwiązywania sporów oraz wskazując osobę arbitra. Prawo regulujące arbitraż uszczegóławia zaś pojęcie

²⁴ M.A. Weston, *Reexamining Arbitral Immunity in an Age of Mandatory and Professional Arbitration*, „Minnesota Law Review” 2014, vol. 713, s. 452, <https://core.ac.uk/download/pdf/217211373.pdf> [dostęp: 17.10.2024].

²⁵ A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do części piątej (wprowadzenie poprzedzające art. 1154 KPC)*, Warszawa 2017.

²⁶ A. Sikorska-Michalak, O. Wojniłko, *Arbitraż*, [w:] *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1998, s. 22.

²⁷ A.W. Wiśniewski, *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011, s. 29.

²⁸ D. Pyć, *Zastosowanie sztucznej inteligencji w arbitrażu morskim*, „Prawo Morskie” 2023, t. 45, s. 44.

stron i sporu, treść, formę, skutki umowy o arbitraż, sposób powołania arbitra, procedury i moc wiążącą wyroku. Istotne pozostaje, że z uwagi na uniwersalność arbitrażu może być on wykorzystywany do wydawania rozstrzygnięć w tematach o znaczeniu zarówno prawnym, jak i pozaprawnym²⁹.

Istotną cechą arbitrażu są władcze uprawnienia arbitra oraz możliwość egzekwowania przymusowego wykonania rozstrzygnięcia (wyroku). Arbitra jako rozjemcę w sporze obowiązują pewne regulacje. Co prawda, polskie prawo nie zawiera definicji arbitra, można ją jednak zrekonstruować na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego 1 (k.p.c.) kształtujących jego pozycję prawną jako niezależną od stron i bezstronną osobę fizyczną (art. 1170 § 1 k.p.c. w zw. z art. 1173 § 1 k.p.c.) wybraną zgodną wolą stron (art. 1161 i n. k.p.c.), aby rozstrzygnąć wynikły między nimi spór cywilny, któremu przepisy nadają zdolność arbitrażową (art. 1157 k.p.c.)³⁰. Z tego względu arbiter nie powinien mieć żadnego związku: bezpośredniego, pośredniego, przeszłego lub obecnego ze stronami, ani z zawodowego, ani z osobistego punktu widzenia. Ponadto arbiter nie powinien mieć interesu finansowego w sprawie i oczekiwać od stron korzyści. Warto podkreślić, że bezstronność sprowadza się do pozbawionego stronniczości stanowiska arbitra w sprawie i braku z góry przyjętych przez niego wyobrażeń na temat przedmiotu sporu lub stron. Bezstronność wykazuje charakter bardziej subiektywny niż niezależność i dotyczy stanu umysłu arbitra w konkretnej sprawie³¹. Kwalifikacje arbitra powinny być zgodne z oczekiwaniami stron. Choć wśród arbitrów dominują osoby z wykształceniem prawniczym, to ustawa nie wymaga od arbitrów jakiegoś szczególnego wykształcenia. Prawnicy dominują wśród arbitrów ze względu na swoją biegłość proceduralną i znajomość przepisów prawa materialnego, natomiast tak naprawdę arbitrem może być każda osoba, która ze względu na swoje doświadczenie zawodowe czy naukowe daje rękojmię fachowego i bezstronnego rozpoznania sprawy³², dzięki nabytej w toku praktyki wiedzy.

Podobnie jak w przypadku mediacji wraz z rozwojem technologii cyfrowych coraz częściej mówi się o arbitrażu online, który jest w pełni dopuszczalny i skuteczny, o ile spełnione są pewne wymagania dotyczące np. zapisu na sąd polubowny czy równego traktowania stron. Postępowanie przed sądami państwowymi nierzadko jest czasochłonne, co nie współgra z tempem panującym w biznesie. Do tego jest ono drogie, zwłaszcza jeśli konieczne są podróże, pojawiają się problemy prawa właściwego i wreszcie atmosfera wokół procesu nie sprzyja zachowaniu dobrych relacji między stronami³³. Arbitraż online pozwala na szybsze i tańsze rozwiązanie

²⁹ O. Zinkiewicz, *Charakterystyka arbitrażu – uwagi ogólne*, [w:] *Leksykon mediacji*, Eds. M. Cetera, M. Tabarnačka, Warszawa 2023, s. 4.

³⁰ B. Biechowski, *Pozycja arbitra w polskim prawie*, „Prawo Morskie” 2023, t. 45, s. 55.

³¹ D. Pyć, *op. cit.*, s. 44.

³² B. Biechowski, *op. cit.*, s. 56.

³³ M.S. Jaber, *Online arbitration: A Vehicle for Dispute Resolution in Electronic Commerce*, 2010, s. 1–2, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2128242 [dostęp: 17.10.2024].

sporu, a ponadto cechuje się wygodą, dzięki której uczestnicy mogą brać udział w postępowaniu z dowolnego miejsca, co ma istotne znaczenie w przypadku sporów międzynarodowych, a także elastycznością, która pozwala na stosowanie różnych form komunikacji pozwalających na szybką wymianę informacji dzięki spotkaniom wideo. W internecie dostępnych jest także wiele różnych platform umożliwiających arbitraż online – do najpopularniejszych można zaliczyć m.in. Ultima Ratio, ODR (*Online Dispute Resolution*) czy ICANN's UDRP.

Wraz z rozwojem ery cyfrowej, w której obecnie żyjemy sztuczna inteligencja zaczyna odgrywać istotne znaczenie w arbitrażu jako alternatywnym sposobie rozwiązywania sporów i już dzisiaj znacząco oddziałuje na zmianę sposobu przygotowywania spraw przez umożliwienie stronom: wyboru arbitrów na podstawie prawdopodobnych wyników odniesienia przez nich sukcesu w sprawie; skrócenia czasu i kosztów analizy danych oraz analiz prawnych, a także planowania bardziej realistycznych budżetów³⁴. Szerokie spektrum możliwości, jakie oferuje AI, dotyczy m.in. stron sporu i ich pełnomocników przy sporządzaniu umowy o arbitraż, w analizie stanu prawnego, przygotowywaniu pism procesowych, zarządzaniu materiałem dowodowym, przy wyborze arbitra, a oprócz tego oferuje wsparcie dla arbitra, który dzięki wykorzystaniu sztucznej inteligencji ma pomoc w prowadzeniu postępowania arbitrażowego poprzez zapewnienie transkrypcji posiedzeń, tłumaczeń, możliwość zastąpienia bądź wsparcia biegłych czy wreszcie wykorzystanie sztucznej inteligencji w procesie podejmowania decyzji merytorycznych³⁵. Ponadto sztuczna inteligencja pozwala na pomoc arbitrom w ocenie argumentów oraz dowodów, dostarczając tym samym rekomendacje na podstawie zebranych danych, dodatkowo wskazując na mocne i słabe strony poszczególnych argumentów prawnych. AI pozwala także na automatyzację procedur, takich jak przygotowanie dokumentów czy zarządzanie harmonogramem, przyspieszając tym samym całkowity proces i dodatkowo obniżając jego koszty. Istotnymi możliwościami, jakie oferuje sztuczna inteligencja w arbitrażu, jest monitorowanie postępów poszczególnych spraw, kontrolując i przypominając o wszystkich ważnych terminach oraz organizując dokumenty w sposób ułatwiający dostęp do nich, czy ocena ryzyka lub możliwość przewidywania chociażby wyników w sprawach arbitrażowych na podstawie podobnych przypadków, które miały miejsce na świecie, co w konsekwencji może pomóc arbitrom w tworzeniu strategii, a następnie w prowadzeniu negocjacji.

³⁴ K. Paisley, E. Sussman, *Artificial Intelligence Challenges and Opportunities for International Arbitration*, „NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer” 2018, vol. 11, no. 1, s. 36, <https://sussmanadr.com/wp-content/uploads/2018/12/artificial-intelligence-in-arbitrationNYSBAspring2018Sussman.pdf> [dostęp: 12.10.2024].

³⁵ B. Więzowska-Czepiel, *Sztuczna inteligencja w arbitrażu – wsparcie dla arbitrów w procesie podejmowania decyzji*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2019, t. 2, nr 25, s. 57–58.

Chociaż sztuczna inteligencja w arbitrażu stanowi istotne znaczenie dla efektywności i dokładności wszelkich procesów arbitrażowych, należy pamiętać, że jej wykorzystanie powinno być rozważne ze względu na kwestie prawne i etyczne, zwłaszcza, że AI cały czas jest rozwijane i wymaga nieustannie nowych badań, by móc zapewnić maksymalne korzyści przy zminimalizowaniu możliwych strat.

SZANSE I ZAGROŻENIA WYKORZYSTANIA SZTUCZNEJ INTELEGENCJI W ROZWIĄZYWANIU SPORÓW ZA POMOCĄ MEDIACJI I ARBITRAŻU

Wykorzystanie sztucznej inteligencji do rozstrzygania sporów poprzez mediację i arbitraż niesie za sobą zarówno wiele szans, jak i zagrożeń. Kluczowe kwestie obejmują zachowanie równowagi między interwencją AI a autonomią strony w procesie, ochronę prywatności i bezpieczeństwa danych oraz zagwarantowanie uczciwości i przejrzystości procesu. Ponadto istnieje obawa, że nadmierne poleganie na sztucznej inteligencji oraz nieumiejętne wykorzystywanie narzędzi AI może prowadzić do utraty ludzkiego aspektu w procesach rozwiązywania sporów³⁶, co może mieć wiele negatywnych skutków.

Sztuczna inteligencja to szybko rozwijająca się technologia, która może zrewolucjonizować dziedzinę rozstrzygania sporów. Podstawowe zastosowanie sztucznej inteligencji w obszarze mediacji mogłoby wpłynąć na szybsze rozpatrywanie roszczeń, a nawet podejmowanie decyzji, co w niektórych sytuacjach może stanowić znaczną przewagę. Dodatkowo sztuczna inteligencja jest w stanie rozpoznawać ludzkie emocje i reagować na nie, co może być pomocne w budowaniu relacji i rozwiązywaniu sporów. Jedną z kluczowych zalet sztucznej inteligencji w tym kontekście jest bowiem jej zdolność do zastępowania ludzkich procesów myślowych i interakcji. Ponadto AI pozwala na zwiększenie efektywności w mediacji poprzez rutynowe zadania, takie jak przetwarzanie i analiza dokumentów czy ich klasyfikowanie; daje możliwość lepszego dostosowania rozwiązań, np. poprzez propozycje bardziej trafnych kompromisów i możliwości rozstrzygania konfliktów na podstawie wcześniejszych przypadków. AI obecnie zyskała dużą popularność, więc dostęp do jej narzędzi nie stanowi już żadnego problemu.

Pomimo tych potencjalnych korzyści istnieje również obawa, że zastąpienie przez AI potencjału ludzkich mediatorów i decydentów usunie z procesu element ludzki, obniżając skuteczność i sprawiedliwość rozwiązywania sporów. Ponadto strony dyskutujące mogą nie zaakceptować decyzji podjętej przez komputer, nawet jeśli będzie się ona opierać na jasnej logice. Dzieje się tak dlatego, że łatwiej jest argumentować przeciwko błędom komputera niż jednostki, a ponadto istnieje

³⁶ P. Łagoda, *op. cit.*

poczucie, że decyzji podjętej na podstawie komputera może brakować poczucia sprawiedliwości, które jest tak ważne w mediacji³⁷. Kwestie dyskusyjne pojawiają się też w odniesieniu do anonimowości i poufności danych klienta biorących udział w mediacji. Mediator nie powinien przekazywać żadnych informacji stronom niebędącym uczestnikami sporu, stąd pojawia się obawa o zapewnienie poufności i anonimowości przy wykorzystaniu AI – systemy sztucznej inteligencji są podatne na ataki hakerskie czy wirusy zakłócające proces, a strony niestety nie są w stanie nadzorować gromadzenia, przechowywania, archiwizacji i rozpowszechniania wszystkich danych klientów³⁸, dlatego pojawia się pytanie, czy aby na pewno sztuczna inteligencja jest bezpiecznym rozwiązaniem podczas prowadzenia mediacji, skoro możliwość wycieku poufnych danych jest tak duża.

W arbitrażu narzędzia AI mogą zostać wykorzystane przede wszystkim do rozpatrywania dużych kwot cyfrowych i mikrodanych, którymi dysponują strony sporu i ich doradcy. Dzięki takiemu zastosowaniu AI będzie można ustalić istotne punkty wymagane do rozstrzygnięcia sporu, a także analizować dane i wykorzystać je w efektywny sposób. Takie zastosowanie sztucznej inteligencji w przetwarzaniu mikrodanych pozwala zaoszczędzić czas i koszty, ponieważ dane cyfrowe mają tendencję do tworzenia przeszkód w złożonych kwestiach – zatem technologia AI pomaga w walce z problemami wynikającymi z cyfryzacji³⁹. Ponadto sztuczna inteligencja pozwala zapewnić pomoc w analizie wydanych wyroków czy uzasadnieniu orzeczeń arbitrażowych. Zawiera także wytyczne dotyczące argumentacji prawnej na podstawie wcześniej rozpatrywanych spraw, mając wgląd, w jaki sposób arbitrzy rozwiązywali spory, i czy szkody wynikłe z powodu konfliktu zostały naprawione⁴⁰. AI dzięki swoim narzędziom pozwala także na wybór arbitra na podstawie prawdopodobnego wyniku skuteczności rozwiązywania sporów. Zwykle powołanie arbitra uważa się za proces czasochłonny, dlatego sztuczna inteligencja może być tutaj bardzo przydatna – automatyzacja może zapewnić bowiem możliwość obniżenia nie tylko kosztów, ale i czasu oraz uniknąć niepotrzebnych kłopotów z powołaniem arbitrów przez strony sporu. AI pozwala także na zautomatyzowany proces analizy danych, planowanie budżetu czy aktualizację na bieżąco harmonogramu spotkań, co daje szansę na usprawnienie i przyspieszenia całego procesu arbitrażu.

Niestety wraz z pozytywnymi aspektami zastosowania AI w arbitrażu należy wspomnieć o zagrożeniach, jakie nieumiejętne zastosowanie sztucznej inteligencji za sobą niesie. Jedną z podstawowych obaw jest to, że systemy AI pracują na określonych zbiorach danych i operują wyłącznie danymi, jakie zostały do nich

³⁷ J.E.A. Alsamhan, *AI and Online Dispute Resolution*, „Journal of Scientific Development for Studies and Research” 2023, vol. 4, no. 3, s. 286–287.

³⁸ A. Fabian, *op. cit.*, s. 65.

³⁹ S. Srivastava, *Implementation of Artificial Intelligence in Arbitration*, Oslo 2021, s. 13–14.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 14.

wprowadzone, co może być stronicze i w konsekwencji skutkować małą dokładnością w wydaniu sprawiedliwego i bezstronnego wyroku. Ponadto należy wspomnieć, że stronom arbitrażu przysługuje prawo do bycia wysłuchanym⁴¹. Obecnie system sztucznej inteligencji nie jest na tyle zaawansowany, aby móc prowadzić przesłuchania stron w sposób ludzki, tak jak robią to arbitrzy – zwłaszcza że przesłuchanie należy przeanalizować pod kątem podjęcia właściwej decyzji – z tego względu arbiter AI będzie przydatny wyłącznie wtedy, gdy wydanie wyroku będzie opierać się na wyciągnięciu wniosków jedynie z dokumentów⁴². Tym bardziej że wyrok arbitrażowy jest ostateczną decyzją podjętą przez arbitrow po przeanalizowaniu stanowisk. Arbiter AI może napotkać pewne przeszkody w wydaniu wyroku arbitrażowego, bowiem arbitrzy ludzcy dysponują wiedzą i umiejętnościami pozwalającymi na wydanie odpowiedniego orzeczenia arbitrażowego, których brakuje sztucznej inteligencji. Kolejną przeszkodą jest to, że AI może nie uzasadniać decyzji wyroków. Istnieje również kilka jurysdykcji, które wymagają orzeczenia arbitrażowego w formie pisemnej i podpisanej⁴³, co może nieść za sobą pewne komplikacje – robot nie jest bowiem w stanie złożyć odręcznego podpisu.

Inteligentne technologie w sposób intensywny wpływają na rozstrzyganie sporów. Oprócz oferowania nowych możliwości w zakresie dokładności, precyzyjności czy wydajności w prowadzeniu mediacji lub arbitrażu narzędzia AI stwarzają również zagrożenia, które mogą zakłócić sprawiedliwe, skuteczne i uczciwe wydawanie decyzji czy wyroków. Z tego względu istotne jest nie tylko udoskonalanie sztucznej inteligencji poprzez niwelowanie luk i ulepszanie możliwości, ale także dokładna analiza i opracowywanie dokumentów, które będą regulować wykorzystanie rozwiązań sztucznej inteligencji w systemach prawnych.

REGULACJE UNII EUROPEJSKIEJ W OBSZARZE SZTUCZNEJ INTELIGENCJI W SYSTEMACH PRAWNYCH

Strach przed dehumanizacją, błędy algorytmiczne, problemy z prywatnością czy nierówność w dostępie do technologii stanowią główne problemy wynikające z wykorzystywania sztucznej inteligencji w różnych dziedzinach życia społecznego, w tym w systemach prawnych. Z tego też względu Unia Europejska nieustannie prowadzi prace nad dokumentami regulującymi zastosowanie sztucznej inteligencji,

⁴¹ S. Ganguly, S.K. Singh, A. Jaipurkar, *Artificial Intelligence in Arbitration: Revolutionary Or Impractical*, „Litigation, Mediation and Arbitration – India” 2021, <https://www.mondaq.com/india/arbitration-dispute-resolution/1027248/artificial-intelligence-in-arbitration-revolutionary-or-impractical> [dostęp: 19.10.2024].

⁴² S. Srivastava, *op. cit.*, s. 15.

⁴³ *Ibidem*, s. 15–16.

które mają zapewnić równowagę pomiędzy rozwojem systemów AI a bezpieczeństwem i ochroną praw obywateli, praworządnością czy demokracją. Podejście Unii Europejskiej do sztucznej inteligencji koncentruje się na doskonałości i zaufaniu, a głównym celem jest pobudzenie badań naukowych i potencjału przemysłowego przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa i praw podstawowych człowieka. Natomiast obywatele i instytucje powinni móc czerpać korzyści ze sztucznej inteligencji, czując się jednocześnie bezpieczni i chronieni⁴⁴.

W kwietniu 2021 roku Komisja Europejska przedstawiła pierwsze unijne ramy legislacyjne regulujące korzystanie ze sztucznej inteligencji, które dotyczyły przede wszystkim analizy i klasyfikacji systemów AI według ryzyka, jakie stwarzają dla użytkowników. Głównym celem Unii Europejskiej w przypadku tego dokumentu było podkreślenie ważności sztucznej inteligencji w obecnym społeczeństwie cyfrowym i dopilnowanie, aby systemy sztucznej inteligencji stosowane w Unii Europejskiej mimo wszystko były bezpieczne, przejrzyste, identyfikowalne, niedyskryminujące i przyjazne dla środowiska. Komisja Europejska podkreśliła także, że wszelkie systemy oparte na sztucznej inteligencji powinny być nadzorowane przez ludzi, aby zapobiegać szkodliwym skutkom⁴⁵, które mogą wynikać z nieumiejętnego korzystania z narzędzi AI. Ponadto w dokumencie istotną wagę przywiązano do ustalenia jednolitej i neutralnej definicji sztucznej inteligencji, która będzie mogła być zastosowana do wszelkich systemów opartych na AI.

Trzy lata później – 1 sierpnia 2024 roku wszedł w życie *AI Act* – akt poświęcony sztucznej inteligencji określający pierwszy raz w historii ramy prawne dotyczące AI, które odnoszą się do zagrożeń związanych ze sztuczną inteligencją. Akt ten ustanawia zharmonizowane przepisy prawne dotyczące sztucznej inteligencji, nakładając na twórców i podmioty, które wdrażają sztuczną inteligencję jasne wymogi i obowiązki dotyczące konkretnych jej zastosowań. Warto podkreślić, że akt o sztucznej inteligencji stanowi część szerszego pakietu z zakresu polityki, który ma na celu wspieranie rozwoju i zaufania do AI, a także zapewnienie bezpieczeństwa oraz praw obywateli i przedsiębiorców do sztucznej inteligencji, wzmacniając tym samym absorpcję, innowacje i inwestycję w tej dziedzinie. Warto podkreślić także, że określone ściśle w *AI Act* ramy prawne mają wspierać korzystanie ze sztucznej inteligencji poprzez zapewnienie, aby systemy AI zarówno w Europie, jak i poza nią były zgodne z prawami podstawowymi, zasadami etycznymi i bezpieczeństwem⁴⁶,

⁴⁴ Digital Strategy, *Kształtowanie cyfrowej przyszłości Europy*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl/policies/european-approach-artificial-intelligence> [dostęp: 19.10.2024].

⁴⁵ Europarl, *Akt ws. sztucznej inteligencji: pierwsze przepisy regulujące sztuczną inteligencję*, 2023, <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20230601STO93804/akt-ws-sztucznej-inteligencji-pierwszoprzepisy-regulujace-ai> [dostęp: 20.10.2024].

⁴⁶ Digital Strategy, *Akt w sprawie sztucznej inteligencji*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl/policies/regulatory-framework-ai> [dostęp: 20.10.2024].

co zaś odgrywa istotną rolę także w wykorzystaniu sztucznej inteligencji m.in. w systemie sprawiedliwości, w tym mediacji i arbitrażu.

Mediacja i arbitraż stanowią istotne znaczenie w rozwiązywaniu sporów poza drogą sądową, dlatego wykorzystanie sztucznej inteligencji w obu przypadkach powinno budzić wysokie zaufanie. Mimo że większość systemów sztucznej inteligencji nie stwarza większego ryzyka, to jednak niektóre systemy AI mogą tworzyć zagrożenia, którym należy przeciwdziałać, aby uniknąć niepożądanych skutków – dotyczy to także wykorzystania AI w mediacji i arbitrażu. Przykładami takich działań może być nieuzasadnione podjęcie decyzji lub prognozy przez systemy oparte na sztucznej inteligencji wymuszające określone działanie, co może utrudniać ocenę, czy dana osoba znalazła się w niesprawiedliwie niekorzystnej sytuacji, np. przy rozstrzyganiu sporu. Mimo że obowiązujące przepisy zapewniają pewną ochronę, nie są one wystarczające, aby sprostać szczególnym wyzwaniom, jakie mogą wiązać się z systemami sztucznej inteligencji. Z tego względu nowe przepisy mają m.in. przeciwdziałać zagrożeniom związanym konkretnie z zastosowaniami sztucznej inteligencji; zakazać praktyk sztucznej inteligencji, które stwarzają niedopuszczalne ryzyko; wymagać oceny zgodności przed oddaniem danego systemu sztucznej inteligencji do użytku lub wprowadzeniem go do obrotu; czy wprowadzić egzekwowanie przepisów po wprowadzeniu danego systemu sztucznej inteligencji do obrotu⁴⁷. Zapewne pozwoli to w sposób umiemy i przede wszystkim bezpieczny wykorzystywać systemy sztucznej inteligencji w rozwiązywaniu sporów za pomocą mediacji i arbitrażu, niezależnie, czy narzędzia AI będą wykorzystywane do pomocy przez mediatorów i arbitrów, czy całkowicie ludzi zastąpią roboty – mediatorzy AI i arbitrzy AI.

WNIOSKI

Z socjologicznego punktu widzenia powyższa analiza teoretyczna pozwala stwierdzić, że sztuczna inteligencja odgrywa znaczącą rolę w rewolucjonizowaniu obszaru systemu sprawiedliwości. Nieustanny rozwój technologiczny AI pozwala dostrzec wiele nowych możliwości, które można wykorzystać w mediacji i arbitrażu. Ze względu na coraz bardziej zaawansowane prace nad ekspansją sztucznej inteligencji pojawia się nadzieja, że w przyszłości AI pozwoli na bardziej efektywne, sprawiedliwe i etyczne rozstrzygnięcie sporów cywilnych, minimalizując zagrożenia, które mogą pojawiać się w wyniku błędów systemów opartych na sztucznej inteligencji. Tym samym pojawia się myśl: czy w niedalekiej przyszłości będziemy w stanie zastąpić mediatorów i arbitrów robotami bez jakichkolwiek obaw, że mogą wystąpić różnego rodzaju wątpliwości i zagrożenia wynikające ze

⁴⁷ *Ibidem.*

złego dostosowania systemów AI do przeprowadzenia samodzielnie mediacji czy arbitrażu? Pytanie to niewątpliwie wymaga głębszej analizy teoretycznej, która pozwoli skupić uwagę na tym, czy faktycznie robot AI jest w stanie wyeliminować człowieka ze stanowiska mediatora lub arbitra, a jeśli tak – to kiedy?

Wyzwań, jakie stoją obecnie przed bezpiecznym rozwojem systemów sztucznej inteligencji, jest wiele, jednak konieczne jest zachowanie szczególnej ostrożności i uwzględnienie zarówno etycznych, jak i prawnych kwestii związanych z wykorzystaniem AI w procesach rozstrzygania sporów. Ważne jest bowiem, aby zarówno prawodawstwo, jak i praktyka prawna mimo wszystko nadały za zmianami, zapewniając równowagę pomiędzy wykorzystywaniem AI a ochroną praw i interesów stron konfliktu. W niedalekiej przyszłości systemy oparte na sztucznej inteligencji z pewnością odegrają w wymiarze sprawiedliwości jeszcze większą rolę niż obecnie, dlatego kluczowe wydaje się zbalansowanie innowacji technologicznych z etyką zawodową i odpowiedzialnością w taki sposób, by wykorzystanie AI w mediacji i arbitrażu było rzetelne, bezstronne i etyczne.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Alsamhan J.E.A., *AI and Online Dispute Resolution*, „Journal of Scientific Development for Studies and Research” 2023, vol. 4, no. 3, <https://doi.org/10.61212/jsd/113>.
- Biechowski B., *Pozycja arbitra w polskim prawie*, „Prawo Morskie” 2023, t. 45, <https://doi.org/10.24425/pm.2023.147845>.
- Bieńkowska E., *Mediacja w polskim prawie karnym*, „PPK” 1998, nr 18.
- Bühning-Uhle C., *Arbitration and Mediation in International Business*, Hague–London–Boston 1996.
- Digital Strategy, *Akt w sprawie sztucznej inteligencji*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl/policies/regulatory-framework-ai> [dostęp: 20.10.2024].
- Digital Strategy, *Kształtowanie cyfrowej przyszłości Europy*, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/pl/policies/european-approach-artificial-intelligence> [dostęp: 19.10.2024].
- Dragon A., *Mediacja w świetle symbolicznego interakcjonizmu*, „Dyskurs Młodych Andragogów” 2014, t. 15.
- Europal, *Akt ws. sztucznej inteligencji: pierwsze przepisy regulujące sztuczną inteligencję*, 2023, <https://www.europarl.europa.eu/topics/pl/article/20230601STO93804/akt-ws-sztucznej-inteligencji-pierwszeprzepisy-regulujace-ai> [dostęp: 20.10.2024].
- Fabian A., *Artificial Intelligence as a Mediator?*, [w:] *Law in the Digital Age. Department of Business Law*, Ed. Z. Vig, Budapest–Ankara–Mauritius–Novi Sad–Szeged–Skopje 2023.
- Furmanek W., *Piąta rewolucja przemysłowa. Eksplicacja pojęcia*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2018, t. 2, nr 24, <https://doi.org/10.15584/eti.2018.2.38>.
- Ganguly S., Singh S.K., Jaipuria A., *Artificial Intelligence in Arbitration: Revolutionary or Impractical – Litigation, Mediation & Arbitration – India*, <https://www.mondaq.com/india/arbitration-dispute-resolution/1027248/artificial-intelligence-in-arbitrationrevolutionary-or-impractical> [dostęp: 19.10.2024].

- Jaberi M.S., *Online arbitration: A Vehicle for Dispute Resolution in Electronic Commerce*, 2010, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2128242 [dostęp: 17.10.2024].
- Kaplan A., Haenlein M., *Siri, Siri in my Hand, who's the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations and Implications of Artificial Intelligence*, „Business Horizons” 2019, vol. 62, no. 1, <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.08.004>.
- Komisja Europejska, *Sztuczna inteligencja dla Europy*, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52018DC0237> [dostęp: 12.10.2024].
- Kotwicka W., *E-mediacja jako pozasądowa metoda rozwiązywania sporów konsumenckich*, „PME” 2017, t. 3.
- Kmieciak Z., *Mediacja i concyliacja w prawie administracyjnym*, Kraków 2004.
- Łagoda P., *Wykorzystanie sztucznej inteligencji w mediacji i arbitrażu: nowe możliwości i wyzwania*, RK Legal, 2024, <https://www.rklegal.pl/wiedza/wykorzystanie-sztucznej-inteligencji-w-mediacji-i-arbitrazu-nowemozliwosci-i-wyzwania/> [dostęp: 13.10.2024].
- Paisley K., Sussman E., *Artificial Intelligence Challenges and Opportunities for International Arbitration*, „NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer”, 2018, vol. 11, no. 1, <https://sussmanadr.com/wp-content/uploads/2018/12/artificial-intelligence-in-arbitration-NYSBASpring-2018Sussman.pdf> [dostęp: 12.10.2024].
- Pięta K., *ChatGPT w edukacji – szanse i zagrożenia*, „Roczniki Nauk Społecznych” 2024, t. 16(52), nr 2, <https://doi.org/10.18290/rns2024.0024>.
- Popik-Konarzewska K., *Mediacje jako alternatywny sposób rozwiązywania sporów po transformacji ustrojowej w Polsce*, „International Journal of Legal Studies” 2020, vol. 1, no. 7, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.3122>.
- Pyć D., *Zastosowanie sztucznej inteligencji w arbitrażu morskim*, „Prawo Morskie” 2023, t. 45, <https://doi.org/10.24425/pm.2023.147844>.
- Rich E., Knight K., *Artificial Intelligence*, New York 1990.
- Różanowski K., *Sztuczna inteligencja – rozwój, szanse i zagrożenia*, „Zeszyty Naukowe Warszawskiej Wyższej Szkoły Informatyki” 2007, t. 2.
- Sikorska-Michalak A., Wojnińko O., *Arbitraż*, [w:] *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1998.
- Skolik S., *Właściwości grup społecznych we współczesnym środowisku pracy*, [w:] *Społeczne, psychologiczne i prawne aspekty uwarunkowania zarządzania współczesną integracją. Wybrane zagadnienia. Część 2*, red. A. Bazan-Bulanda, A. Kwiatek, M. Skiba, Częstochowa 2022.
- Srivastava S., *Implementation of Artificial Intelligence in Arbitration*, Oslo 2021.
- Suchanek M., *Mediacja jako metoda rozwiązywania konfliktów społecznych*, „Studia Administracyjne” 2018, t. 10, <https://doi.org/10.18276/sa.2018.10-09>.
- Walsh T., Levy N., Bell G., Elliott A., Maclaurin J., Mareels I., Wood F., *The Effective and Ethical Development of Artificial Intelligence: An Opportunity to Improve Our Wellbeing*, Melbourne 2019, <https://acola.org/hs4-artificial-intelligence-australia> [dostęp: 12.10.2024].
- Weston M.A., *Reexamining Arbitral Immunity in an Age of Mandatory and Professional Arbitration*, „Minnesota Law Review” 2004, vol. 713, <https://core.ac.uk/download/pdf/217211373.pdf> [dostęp: 17.10.2024].
- Więzowska-Czepiel B., *Sztuczna inteligencja w arbitrażu – wsparcie dla arbitrów w procesie podejmowania decyzji*, „Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały” 2019, t. 2, nr 25, <https://doi.org/10.34697/2451-0807-sp-2019-2-005>.
- Wiśniewski A.W., *Międzynarodowy arbitraż handlowy w Polsce. Status prawny arbitrażu i arbitrów*, Warszawa 2011.
- Włodyka S., *Ustrój organów ochrony prawnej*, Warszawa 1975.
- Zalewska-Bochenko A., *Sztuczna inteligencja w procesie edukacji*, „Optimum. Economic Studies” 2024, t. 2, nr 116, <https://doi.org/10.15290/oes.2024.02.116.10>.

- Zalewski T., *Definicja sztucznej inteligencji*, [w:] *Prawo sztucznej inteligencji*, red. L. Lai, M. Świerczyński, Warszawa 2020.
- Zieliński A., Flaga-Gieruszyńska K. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do części piątej (wprowadzenie poprzedzające art. 1154 KPC)*, Warszawa 2017.
- Zinkiewicz O., *Charakterystyka arbitrażu – uwagi ogólne*, [w:] *Leksykon mediacji*, red. M. Cetera, M. Tabarnacka, Warszawa 2023.

ABSTRACT

Over recent years, we have observed the dynamic development of artificial intelligence, which has revolutionized social reality. With technological progress, artificial intelligence has become important in the justice system. Modern artificial intelligence tools have become a starting point in mediation and arbitration as quick, efficient and effective assistance in resolving various types of conflicts and disputes. The aim of the article is to present the role, opportunities and threats posed by the use of artificial intelligence in mediation and arbitration, as well as to draw attention to European Union regulations in the area of the use of artificial intelligence in legal systems.

Keywords: artificial intelligence; AI; mediation; arbitration; dispute resolution